

2025
№3

ISSN 2181-6131

TAFAKKUR ZIYOSI

ILMIY-USLUBIY JURNAL

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy Attestatsiya komissiyasining filologiya, falsafa, tarix va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan. Jurnalning indeks raqami: 3535

JDFU TAHRIRIY
NASHRIYOT
BO'LIMI

Suratda Xitoyning Sichuan provinsiyasi,
Chengdu shahridagi Jinniu tumanida
joylashgan kutubxona.

2025 №3

TAFAKKUR ZIYOSI

ILMIY-USLUBIY JURNAL

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasining filologiya, falsafa, tarix va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan. Jurnalning index raqami: 3535

JDPU TAHRIRIY
NASHRIYOT
BO'LIMI

Yangi O'zbekistonda xotin-qizlarga oid davlat siyosatini rivojlantirish borasida amalga oshirilayotgan islohotlar xususida.	132
Anvar Sirajovich Majidov – katta o'qituvchi, Jizzax davlat pedagogika universiteti	
Madina Toshbul qizi Ismatova – o'qituvchi, Jizzax shahar 12-sonli umumta'lim maktabi	
Ijtimoiy munosabatlarning kibermakondagi transformatsiyasi.	138
Oybek Toxir o'g'li Berkinov – o'qituvchi, Chirchiq davlat pedagogika universiteti	

FILOLOGIYA FANLARI

Modern Uzbek novel: development trends.	145
Zulfiya Juraevna Pardaeva – Doctor of Philology, Professor, Jizzakh State Pedagogical University	
Axborot texnologiyalari va til: lingvistik muammo sifatida.	150
Otabek Jo'raboyevich Xidirov – f.f.b.f.d. (PhD), dotsent, Jizzax davlat pedagogika universiteti	
Ahmad Yassaviy hikmatlarining ma'naviy-ma'rifiy hayotimizdagi o'rni.	156
Abduvali Sulaymonovich Musayev – dotsent, Jizzax davlat pedagogika universiteti	
To'ra Sulaymon poetikasida intertekstual bog'lanishlar.	159
Xayrulla Hamdamovich Ibragimov – f.f.b.f.d. (PhD), dotsent, O'zbekiston Milliy universiteti Jizzax filiali	
Gender stereotypes of speech of English children.	163
Dilfuzakhon Ilkhomjon kizi Kozokboeva – PhD of Philological Sciences, docent, Andijan State Institute of Foreign Languages	
So'z birikmalari zanjiri.	169
Feruza Uralovna Jumayeva – f.f.b.f.d. (PhD), dotsent, Jizzax davlat pedagogika universiteti	
O'ziniki bo'lmagan ko'chirma gaplar xususida.	175
Shoxida Isoqovna Siddiqova – f.f.b.f.d. (PhD), dotsent, Jizzax davlat pedagogika universiteti	
"Devonu lug'otit turk"dagi omonimlar tavsifi.	179
Muqaddas Abdurahmanova – f.f.d., dotsent, O'zbekiston Milliy universiteti	
Alisher Navoiy asarlarida qo'llanilgan kiyim-kechak nomlari va ularning turlari.	185
Xurshid Lutfullayevich Maxammadiyev – f.f.b.f.d. (PhD), dotsent, Jizzax davlat pedagogika universiteti	
Nozima Mansurjon qizi Ravshanova – talaba, Jizzax davlat pedagogika universiteti	
Alisher Navoiy asarlaridagi fors-tojikcha o'zlashma so'zlarning ahamiyati.	188
Shohista Tohirovna Adilova – o'qituvchi, Jizzax davlat pedagogika universiteti	

TABIY VA ANIQ FANLAR

Trigonometrik aylana modelini takomillashtirish: vizual-genetik muqobil yondashuvlar.	192
Ulug'bek Xursanaliyevich Xonkulov – p.f.b.f.d. (PhD), professor, Farg'ona davlat universiteti	

IJTIMOIY MUNOSABATLARNING KIBERMAKONDAGI TRANSFORMATSIYASI

Oybek Toxir o'g'li Berkinov – o'qituvchi,
Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Annotatsiya. Maqolada kibermakonning zamonaviy jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarga ta'siri tahlil qilinadi. Unda siyosiy sohada elektron hukumat va ijtimoiy tarmoqlarning fuqarolik ishtirokini kuchaytirishi bilan birga, dezinformatsiya xavflarini yuzaga keltirishi ko'rsatildi. Iqtisodiy sohada raqamli iqtisodiyot, fintech va kriptovalyutalar imkoniyatlari hamda kiberjinoyatlar xavfi tahlil qilindi. Madaniy sohada global madaniyatning homogenizatsiya jarayoni bilan birga milliy qadriyatlarni targ'ib qilish imkoniyatlari yoritildi. Shuningdek, raqamli tafovut va internetga qaramlik muammolari hamda kiberxavfsizlikning ijtimoiy ishonchni ta'minlashdagi ahamiyati asoslab berildi.

Аннотация. В статье анализируется влияние киберпространства на социальные отношения в современном обществе. Подчеркивается, что электронное правительство и социальные сети усиливают политическое участие, одновременно создавая риски дезинформации. В экономике рассматриваются возможности и вызовы цифровой экономики, финтеха и криптовалют, а также растущая угроза киберпреступности. В культурной сфере киберпространства способствует продвижению национальных ценностей, усиливая при этом культурную гомогенизацию. Кроме того, исследуются цифровое неравенство, проблемы интернет-зависимости и значение кибербезопасности как ключевого фактора поддержания социального доверия.

Abstract. The article analyzes the impact of cyberspace on social relations in modern society. It highlights how e-government and social networks enhance political participation while creating risks of disinformation. In the economy, opportunities and challenges of the digital economy, fintech, and cryptocurrencies are discussed, alongside the growing threat of cybercrime. In the cultural sphere, cyberspace promotes national values while intensifying cultural homogenization. The paper also examines the digital divide, issues of internet addiction, and the importance of cybersecurity as a key factor in maintaining social trust.

Kalit so'zlar: kibermakon, raqamli transformatsiya, siyosiy ishtirok, raqamli iqtisodiyot, fintech, kriptovalyuta, global madaniyat, milliy qadriyatlar, raqamli tafovut, shaxsiy ijtimoiylashuv, kiberjinoyat, kiberxavfsizlik.

Ключевые слова: киберпространство, цифровая трансформация, политическое участие, цифровая экономика, финтех, криптовалюта, глобальная культура, национальные ценности, цифровое неравенство, социальная социализация, киберпреступность, кибербезопасность.

Keywords. cyberspace, digital transformation, political participation, digital economy, fintech, cryptocurrency, global culture, national values, digital divide, personal socialization, cybercrime, cybersecurity.

XXI asr insoniyat tarixida texnologik rivojlanish eng yuqori bosqichga ko'tarilgan davr sifatida namoyon bo'lmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, sun'iy intellekt, raqamli platformalar va internet ijtimoiy hayotning barcha jabhalarini qamrab olib, jamiyatning siyosiy, iqtisodiy, madaniy va shaxsiy munosabatlarini tubdan o'zgartirmoqda¹. Bu jarayon falsafiy nuqtai nazardan ham alohida qiziqish uyg'otadi, chunki kibermakon nafaqat

aloqa vositasi, balki yangi ontologik ijtimoiy makon sifatida shakllanmoqda.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti tomonidan tasdiqlangan "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasida davlat xizmatlarini raqamlashtirish, elektron hukumat tizimini kengaytirish va internet infratuzilmasini rivojlantirish ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilangan². Bu esa kibermakonni nafaqat

1 Margetts H., Dunleavy P. Digital Era Governance. – Oxford: Oxford University Press, 2006. – 326 p. – P. 97–105.

2 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PQ-6079-son "Raqamli O'zbekiston – 2030" qarori. – URL: <https://lex.uz/docs/5030957>

global, balki milliy miqyosda ham ijtimoiy taraqqiyotning markaziy omiliga aylantirmoqda. Shu sababli, kibermakonning jamiyatdagi ijtimoiy munosabatlarga ta'sirini chuqur falsafiy tahlil qilish dolzarb ilmiy vazifa bo'lib qolmoqda.

Kibermakon fenomenini o'rganishda falsafiy tahlil usuli markaziy o'rin tutadi. Chunki kibermakon inson va texnologiya o'rtasidagi yangi munosabatlarni shakllantirib, jamiyatning ijtimoiy, axloqiy va ontologik poydevorini o'zgartirmoqda. Floridi ta'kidlaganidek, "inson endilikda faqat biologik mavjudot emas, balki axborotiy mavjudot sifatida ham mavjuddir"³. Bu qarash kibermakonni falsafiy jihatdan anglashning muhim kalitidir.

Kibermakon masalasining falsafiy ildizlari qadim davrlardan o'zgarib kuzatilgan. Aristotel "siyosiy hayvon" sifatida insonning ijtimoiy tabiatini ta'kidlagan bo'lsa, Forobiy "Fozil shahar" asarida jamiyatning taraqqiyoti bilim va ma'naviyatga bog'liqligini ko'rsatgan. Zamonaviy davrda esa texnologiya inson va jamiyat hayotining ajralmas qismiga aylangani uchun, ijtimoiy munosabatlarning raqamli transformatsiyasi masalasi alohida dolzarb bo'lib qoldi.

Habermasning kommunikativ harakat nazariyasi kibermakonni jamoaviy muloqot va demokratiya maydoni sifatida talqin qilish imkonini beradi⁴. Castellsning tarmoq jamiyati konsepsiyasi esa ijtimoiy munosabatlar endilikda axborot oqimlari orqali boshqarilishini ko'rsatadi⁵.

Shu bilan birga, O'zbekiston kontekstida ham kibermakon ijtimoiy hayotda tobora muhim rol o'ynamoqda. Masalan, "Mening fikrim" portali fuqarolarning davlat boshqaruvidagi ishtirokini kengaytirish uchun samarali maydon yaratmoqda. Bu holat kibermakonning nafaqat global, balki

milliy darajadagi ijtimoiy transformatsiyaga ta'sirini ko'rsatadi.

Kibermakonning ijtimoiy munosabatlardagi transformatsiyasi zamonaviy falsafaning markaziy muammolaridan biridir. U siyosiy jarayonlarni demokratlashtiradi, iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytiradi, madaniy almashinuvni jadallashtiradi va shaxsiy ijtimoiylashuvni yangi bosqichga olib chiqadi. Shu bilan birga, u siyosiy manipulyatsiya, iqtisodiy jinoyatlar, raqamli tafovut, identitet inqirozi va kiberxavfsizlik muammolarini ham yuzaga keltirmoqda. Demak, kibermakonni chuqur falsafiy tahlil qilish nafaqat nazariy, balki amaliy ahamiyatga ega dolzarb vazifa hisoblanadi.

Kibermakon va uning ijtimoiy munosabatlarga ta'siri zamonaviy falsafa va ijtimoiy fanlarda eng muhim tadqiqot mavzularidan biri hisoblanadi. Tadqiqotchilar bu fenomenni turli nazariy yo'nalishlarda tahlil qilishgan: ba'zilar uni texnik vosita sifatida, boshqalari esa yangi ontologik va epistemologik makon sifatida ko'rishadi. Shu bois, adabiyotlarni tahlil qilish jarayonida klassik g'oyalar, zamonaviy konsepsiyalar va milliy ilmiy ishlanmalar o'zaro qiyosiy yondashuvda o'rganilishi zarur.

Yevropa falsafasida kibermakon fenomeni ko'pincha kommunikatsiya nazariyalari, texnika falsafasi va ijtimoiy nazariya doirasida tahlil qilinadi. Habermasning "kommunikativ harakat nazariyasi"(1981) raqamli jamiyatni tushunishda muhim konseptual asos bo'lib xizmat qiladi. Uning fikricha, jamoaviy muloqot demokratiyaning negizi hisoblanadi va kibermakon aynan shu jarayonni yangi shaklda ifodalaydi⁶. Ijtimoiy tarmoqlar va raqamli platformalar fuqarolarni birlashtirib, ular uchun yangi "jamoat maydoni"ni yaratmoqda.

3 Floridi L. The Philosophy of Information. – Oxford: Oxford University Press, 2011. – 374 p. – P. 121–135.

4 Habermas J. Theorie des kommunikativen Handelns. – Frankfurt a.M.: Suhrkamp, 1981. – Bd. 1. – 532 s. – S. 112–120.

5 Castells M. Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age. – Cambridge: Polity Press, 2012. – 298 p. – P. 45–56.

6 Habermas J. Theorie des kommunikativen Handelns. – Frankfurt a.M.: Suhrkamp, 1981. – Bd. 1. – 532 s. – S. 112–120.

M.Castellsning "tarmoq jamiyati" haqidagi ishlari (1996-yildan boshlab) esa raqamli davrni tushuntirishda eng ko'p qo'llaniladigan nazariyalardan biridir. Unga ko'ra, ijtimoiy, siyosiy va iqtisodiy jarayonlar endilikda tarmoqlardagi axborot oqimlari orqali boshqariladi. Castells "tarmoqlar mantiqi"ni yangi ijtimoiy tuzumning asosi sifatida talqin qiladi.

L. Floridi esa kibermakonga falsafiy-metodologik yondashuvni ishlab chiqqan. Uning "infosfera" va "inforg" tushunchalari insonni faqat biologik mavjudot emas, balki axborotiy mavjudot sifatida ko'rib chiqishga asos bo'ldi⁷. Bu konsepsiya, ayniqsa, raqamli iqtisodiyot, shaxsiy ijtimoiylashuv va kiberxavfsizlik masalalarini tahlil qilishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Heideggerning texnologiya haqidagi falsafiy qarashlari ham dolzarb. Uning "Gestell" tushunchasi texnologiya inson tafakkurini qanday qilib "freym" yoki "ramka" sifatida belgilashini anglatadi. Bu nazariya kibermakonni inson tafakkurini cheklovchi yoki kengaytiruvchi ontologik makon sifatida tahlil qilish imkonini beradi.

Sharq falsafasi kibermakon fenomenini bevosita muhokama qilmagan bo'lsa-da, uning asosiy g'oyalari bugungi kunda muhim talqin imkonini beradi. Masalan, Forobiyning "Fozil shahar" haqidagi konsepsiyasi ijtimoiy tartib va bilimning jamiyat taraqqiyotidagi o'rnini ko'rsatadi. Agar Forobiy zamonaviy kibermakonni ko'rganida, ehtimol uni "raqamli fozil shahar" sifatida tasavvur qilgan bo'lar edi – unda bilim, adolat va axloqiy qadriyatlar raqamli platformalar orqali jamiyatga yoyiladi.

Ibn Sinoning bilim nazariyasi ham kibermakonni tushunishda muhim. U inson

idrokining bosqichlari haqida gapirar ekan, ongning tashqi omillar orqali boyishini ta'kidlagan. Zamonaviy sharoitda bu tashqi omillar internet va sun'iy intellektidir.

Beruniy va Ibn Xaldun kabi mutafakkirlar esa jamiyat va taraqqiyot masalalarini keng falsafiy doirada o'rganishgan. Ibn Xaldunning ijtimoiy dinamikaga oid g'oyalari kibermakon orqali yuzaga kelayotgan "yangi sivilizatsiya dinamikasi"ni tushuntirishda qo'llanilishi mumkin.

O'zbekiston hukumati tomonidan qabul qilingan "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi⁸, shuningdek, "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonun⁹ kabi huquqiy hujjatlar mamlakatda kibermakonni tartibga solishning huquqiy asoslarini yaratmoqda. Bu hujjatlar ham falsafiy tahlilda alohida o'rin tutadi, chunki ular texnologiya va jamiyat munosabatini huquqiy darajada belgilaydi.

Kibermakonning ijtimoiy munosabatlarga ko'rsatgan ta'siri turli yo'nalishlarda keng falsafiy va amaliy tahlil qilish mumkin. Siyosiy, iqtisodiy, madaniy, ijtimoiy tengsizlik, shaxsiy hayot va kiberxavfsizlik sohalaridagi o'zgarishlar alohida ko'rib chiqamiz.

Siyosiy munosabatlarning kibermakondagi transformatsiyasi. XXI asr siyosiy jarayonlari tobora kibermakon bilan bog'lanib bormoqda. An'anaviy institutlar o'rnini asta-sekin elektron hukumat, raqamli platformalar va ijtimoiy tarmoqlar egallamoqda. Estoniya modelida davlat xizmatlarining 99 foizi raqamlashtirilgan bo'lsa¹⁰, O'zbekistonda ham "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi doirasida yuzlab xizmatlar onlayn shaklga o'tkazildi¹¹. Bu davlat va fuqarolar o'rtasidagi

7 Floridi L. The Philosophy of Information. – Oxford: Oxford University Press, 2011. – 374 p. – P. 121–135.

8 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PQ-6079-son "Raqamli O'zbekiston – 2030" qarori. – URL: <https://lex.uz/docs/5030957>

9 O'zbekiston Respublikasining "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi Qonuni, 2019-yil 2-iyul. – URL: <https://lex.uz/docs/4396428>

10 Margetts H., Dunleavy P. Digital Era Governance. – Oxford: Oxford University Press, 2006. – 326 p. – P. 97–105.

11 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020-yil 5-oktabrdagi PQ-6079-son "Raqamli O'zbekiston – 2030" qarori. – URL: <https://lex.uz/docs/5030957>

munosabatlarni shaffoflashtirib, Habermasning "kommunikativ harakat nazariyasi"ni amalda tasdiqlaydi¹². Ijtimoiy tarmoqlar yangi "jamoat maydoni" sifatida fuqarolik ishtirokini kengaytirmoqda. Arab bahori voqealari yoki O'zbekistondagi "Mening fikrim" portali bunga yorqin misol bo'ldi. Shu bilan birga, dezinformatsiya, "fake news" va "deepfake" texnologiyalari siyosiy manipulyatsiya xavfini kuchaytirib, demokratiyaga putur yetkazmoqda¹³. Shunday qilib, kibermakon siyosiy erkinlikni kengaytiruvchi vosita bo'lishi bilan birga, nazorat va manipulyatsiya maydoniga ham aylanishi mumkin.

Iqtisodiy munosabatlarning kibermakondagi transformatsiyasi. Don Tapscott ta'riflagan "raqamli iqtisodiyot" konsepsiyasi bugungi iqtisodiy jarayonlarni to'liq ifodalaydi. Google, Meta va boshqa IT-giantlar iqtisodiy kapitalni axborot oqimlari asosida shakllantirmoqda. O'zbekistonda Uzum Market va boshqa platformalarning kengayishi mahalliy savdo va iste'mol odatlarini tubdan o'zgartirdi.

Fintech xizmatlari – Payme, Click va boshqa tizimlar moliyaviy inklyuziyani kengaytirmoqda. Bu jarayon moliyaviy demokratlashuvni ta'minlasa-da, xavfsizlik muammolarini ham keltirib chiqarmoqda. Shu bilan birga, 2009-yilda S.Nakamoto tomonidan yaratilgan Bitcoin va boshqa kriptovalyutalar¹⁴ iqtisodiy munosabatlarning yangi shaklini yuzaga keltirdi. O'zbekistonda "Kripto-aktivlar markazi" tashkil etilgani¹⁵ bu sohada huquqiy tartibga solish zarurligini ko'rsatadi.

Interpol ma'lumotlariga ko'ra, 2022-yilda kiberjinoyatlar 6 trillion dollardan ortiq zarar yetkazgan¹⁶. O'zbekistonda esa 2023-yilda 4000 dan ortiq kiberjinoyat qayd etilgan¹⁷. Bu shuni ko'rsatadiki, kibermakon iqtisodiy imkoniyatlarni kengaytirish bilan birga, xavfli jinoyatlar maydoniga ham aylanmoqda.

Madaniy munosabatlarning kibermakondagi transformatsiyasi. Kibermakon madaniyatni global va mahalliy darajada tubdan o'zgartirdi. YouTube, Netflix va K-pop fenomenlari global madaniyatni tez tarqatmoqda¹⁸. Bu jarayon yoshlar orasida gibrid identitetni shakllantirib, milliy va global qadriyatlarni o'zaro qo'shib yuboradi.

Shu bilan birga, O'zbekistonda "Madaniy meros" portali, elektron kutubxonalar va virtual muzeylar milliy qadriyatlarni dunyoga targ'ib qilmoqda¹⁹. Floridi nazariyasiga ko'ra, milliy meros endi infosferaning bir qismi sifatida mavjud. Biroq, Ritzerning "Makdonaldlashuv" konsepsiyasi²⁰ madaniy homogenizatsiya xavfini ochib beradi. Kibermakon "parallel ontologik dunyo" sifatida shaxsiy ifodalanish imkoniyati kengaysa-da, identitet fragmentatsiyasiga olib kelishini mumkin.

Raqamli tafovut va ijtimoiy tengsizlik. Raqamli tafovut internet va AKT'dan foydalanish imkoniyatlaridagi tengsizlikni ifodalaydi²¹. ITU hisobotlariga ko'ra, dunyo aholining 66 foizi internetdan foydalansa-da, Afrikada bu ko'rsatkich 40 foizdan oshmagan²². Norris va Van Dijk bu tafovutni uch darajada izohlaydi: kirish,

12 Habermas J. Theorie des kommunikativen Handelns. – Frankfurt a.M.: Suhrkamp, 1981. – Bd. 1. – 532 s. – S. 112–120.

13 Howard P., Kollanyi B. Computational Propaganda Worldwide. – Oxford: Oxford Internet Institute, 2017. – 36 p. – P. 11–18.

14 Nakamoto S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System. – 2009. – URL: <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf>

15 O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 14-apreldagi PQ-228-son qarori. – URL: <https://lex.uz/docs/5960591>

16 Interpol. Cybercrime Report 2022. – Lyon: Interpol Publishing, 2022. – 146 p. – P. 25–32.

17 O'zbekiston Respublikasi IIV statistik ma'lumotlari, 2023-yil. – URL: <https://iiv.uz>

18 Howard K. Korean Pop Music: Riding the Wave. – Kent: Kent State University Press, 2006. – 212 p. – P. 77–85.

19 UNESCO. The Digital Preservation of Cultural Heritage. – Paris: UNESCO Publishing, 2015. – 214 p. – P. 101–109.

20 Ritzer G. The McDonaldisation of Society. – Thousand Oaks: Pine Forge Press, 1993. – 312 p. – P. 155–163.

21 Van Dijk J. The Deepening Divide: Inequality in the Information Society. – London: Sage, 2005. – 312 p. – P. 45–52.

22 International Telecommunication Union (ITU). Measuring Digital Development 2022. – Geneva: ITU, 2022. – 158 p. – P. 33–41.

foydalanish va natija darajasi²³.

O'zbekistonda qishloq va shahar hududlari o'rtasida sezilarli tafovut mavjud. Davlat infratuzilmani rivojlantirish orqali bu farqni kamaytirishga harakat qilmoqda²⁴. Biroq, raqamli savodxonlik yetishmasa, texnologik imkoniyatlardan foydalanish samarasi past bo'lib qoladi. Avvalgi tadqiqotlarimizda raqamli tafovut insonni jamiyatning "axborotiy qatlamlari" dan chetda qoldiradi, degan fikrni ilgari surganmiz²⁵. Falsafiy nuqtai nazardan, bu masala erkinlik va adolat bilan bevosita bog'liqdir: Rols nazariyasiga ko'ra, jamiyat barcha a'zolariga teng imkoniyat yaratishi shart.

Shaxsiy munosabatlar va ijtimoiylashuv. Kibermakon shaxsiy muloqot va ijtimoiylashuv jarayonini ham tubdan o'zgartirdi. Virtual muloqot vaqt va makon chegaralarini qisqartirib, aloqalarni tezlashtirdi²⁶. Boydning tadqiqotlariga ko'ra, yoshlar endi ijtimoiy tarmoqlar orqali dunyoqarash va qadriyatlarini shakllantirmoqda²⁷.

Ammo, bu jarayon internetga qaramlik va identitet inqirozi kabi muammolarni ham yuzaga chiqarmoqda²⁸. Berkinovning "Kibermakonda o'ziga xos tahdidlar" maqolasida ta'kidlanishicha, yoshlar virtual muhitdagi mafkuraviy manipulyatsiyalarga ham ochiq bo'lib qolmoqda²⁹. Floridi nazariyasida esa insonning identiteti endilikda ikki qatlamli – real va virtual – sifatida shakllanadi.

Shunday qilib, kibermakon ijtimoiylashuvni kengaytiruvchi, lekin bir vaqtning o'zida shaxsiy o'zlikni fragmentlashtiruvchi maydon bo'lib

xizmat qilmoqda.

Shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish masalasi nafaqat huquqiy, balki falsafiy muammo hamdir. GDPR qonuni yoki O'zbekistonning 2019-yilda qabul qilingan "Shaxsga doir ma'lumotlar to'g'risida"gi qonuni bu yo'lda muhim qadam bo'lsa-da, foydalanuvchilarning ongli munosabatisiz samarali bo'la olmaydi³⁰.

Floridining "infosfera" konsepsiyasiga ko'ra, ma'lumotlarni himoya qilish shaxsning o'zligini himoya qilish bilan teng. Kibermakonni inson mavjudligining yangi shakli sifatida talqin qilib, unda ishonch kategoriyasini alohida ajratish mumkin. Shu sababli, kiberxavfsizlik nafaqat texnik, balki ijtimoiy ishonchning falsafiy kategoriyasiga aylanmoqda.

Mazkur tadqiqot natijalari kibermakonning ijtimoiy munosabatlar transformatsiyasidagi o'zni va ahamiyatini keng yoritib berdi. U turli sohalarida ijobiy imkoniyatlar bilan bir qatorda, dolzarb muammolarni ham yuzaga chiqarmoqda.

Birinchidan, kibermakon siyosiy jarayonlarda elektron hukumat va fuqarolik ishtirokini kuchaytirib, demokratik institutlarning faoliyatini yanada shaffoflashtirmoqda.

Ikkinchidan, iqtisodiy sohada raqamli iqtisodiyot, fintech va kriptovalyutalar yangi imkoniyatlarni taqdim etmoqda, biroq kiberjinoyatlar iqtisodiy barqarorlikka xavf tug'dirmoqda.

Uchinchidan, madaniy maydonda kibermakon global qadriyatlarni tez tarqatib, milliy merosni targ'ib qilish uchun imkon yaratmoqda, shu bilan

23 Norris P. Digital Divide. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 303 p. – P. 173–180.

24 O'zbekiston Respublikasi "AKTni rivojlantirish konsepsiyasi". – URL: <https://lex.uz/docs/5740376>

25 Berkinov O. Kiberjamiyatning paydo bo'lishi bilan bog'liq muammolarning ijtimoiy falsafiy tahlili. // BERDAQ atundagi Qaraqalpaq mámleketlik universitetiniñ xabarshısı. – 2025. – №3. – P. 246–248.

26 Walther J. B. Computer-Mediated Communication. // Communication Research. – 1996. – Vol. 23(1). – P. 3–43.

27 Boyd D. It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens. – New Haven: Yale University Press, 2014. – 296 p. – P. 77–85.

28 Young K. Internet Addiction. // CyberPsychology & Behavior. – 1998. – Vol. 1(3). – P. 237–244.

29 Berkinov O. Kibermakonda mavjud o'ziga xos tahdidlar // Farg'ona davlat universiteti. – 2023. – No3. – 103–106–betlar.

30 Von Solms R., Van Niekerk J. From Information Security to Cyber Security. // Computers & Security. – 2013. – Vol. 38. – P. 97–102.

birga madaniy homogenizatsiya xavfini ham kuchaytirmoqda.

To'rtinchidan, raqamli tafovut ijtimoiy tengsizlikning yangi ko'rinishi sifatida namoyon bo'lib, uni kamaytirish "O'zbekistonni rivojlantirishning taraqqiyot strategiyasi – 2030"ning ustuvor vazifalaridan biridir.

Beshinchidan, shaxsiy munosabatlarda kibermakon yoshlarning ijtimoiylashuvi va identitetini qayta shakllantirmoqda, ammo internetga qaramlik va axboriy manipulyatsiya xavflari mavjud.

Yakuniy xulosa sifatida aytish mumkinki, kibermakon jamiyat taraqqiyoti uchun ulkan imkoniyat manbai bo'lishi bilan birga, falsafiy va amaliy nazoratni talab qiluvchi murakkab hodisadir. Uni milliy qadriyatlar va taraqqiyot strategiyalari bilan uyg'unlashtirish O'zbekistonning barqaror kelajagi uchun zarurdir.